

BALKAN SAVAŞLARINDAN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUNA KOSOVA*

Özer ÖZBOZDAĞLI

Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay, Türkiye

oozbozdogli@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-3486-7270

Makale Geliş Tarihi: 24/06/2025

Makale Kabul Tarihi:29/09/2025

Makale Türü: İnceleme Makalesi

Atıf: Özbozdağlı, Ö. (2025). Balkan Savaşları'ndan Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna Kosova.
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22(56), 2-16.

Öz

Bu çalışma, Sırp ve Arnavutların tarihsel hak iddialarının yoğunlaştığı Kosova'nın I. Balkan Savaşı'nda Sırp tarafından işgaline odaklanmaktadır. Bu süreçte kurulan yönetim ve bu yönetimin I. Dünya Savaşı sırasında geçirdiği aşamalar, bölgedeki etnik dinamikleri ve siyasi gelişmeleri anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Balkan savaşlarıyla Osmanlı Devleti'nin elinden çıkan Kosova, Sırp ve Arnavut ulusal bilinçlerinde milliyetçi mitlerin kesiştiği bir bölgedir. Sırbistan'ın hakimiyetine girmesiyle Kosova, Arnavutlara yönelik baskı, şiddet ve sistematik asimilasyon politikalarının yükseldiği bir yer olmuş, bu da toplumsal huzursuzlukların artmasına neden olmuştur. Bu dönemde Arnavutlara karşı uygulanan şiddet konsolosluk raporları ve uluslararası soruşturmalarda belgelenmiştir. Sırp uyguladığı asimilasyon politikaları, Arnavut toplumu içinde etnik kimlik bilincinin pekişmesine ve Arnavut milliyetçiliğinin aksiyon safhasına geçmesine zemin hazırlamıştır. Sonuç olarak, Sırp şovenizminin Kosova'da yarattığı olumsuz koşullar ve bu koşulların Arnavut milliyetçiliği üzerindeki etkileri, yalnızca I. Balkan Savaşı ile sınırlı kalmayıp, 20. yüzyıl boyunca Kosova'da yaşanacak olayların temel taşlarını oluşturmuştur. Bu çalışma, Kosova'nın bu karmaşık tarihsel sürecini analiz ederek, bölgenin siyasi ve etnik ilişkilerinde yaşanan dönüşümleri anlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kosova, Sırp, Arnavut, I. Balkan Savaşı, I. Dünya Savaşı

KOSOVO FROM THE BALKAN WARS TO THE END OF WORLD WAR I

Abstract

This study examines the Serbian occupation of Kosovo during the First Balkan War, a territory where Serbian and Albanian claims to historical rights are concentrated. The regime

*-Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

- Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan edilmemektedir.

created in the aftermath of the conquest, and the phases it passed through during the First World War, are critical for interpreting ethnic relations and political change in the province. Taken from the Ottoman Empire in the Balkan Wars, Kosovo became a meeting point of nationalist myths in both Serbian and Albanian consciousness. Under Serbian rule it also became a site of mounting repression, violence, and systematic assimilation policies targeting Albanians, which in turn fueled social unrest. Consular reports and international investigations documented the coercion directed at Albanian communities. Serbian assimilation measures strengthened Albanian awareness of ethnic identity and helped push Albanian nationalism from cultural assertion into organized action. Consequently, the harsh conditions produced by Serbian chauvinism in Kosovo, and their catalytic effects on Albanian nationalism, did not remain confined to the First Balkan War; they laid foundations for the sequence of events that would unfold in Kosovo across the twentieth century. By analyzing this complex trajectory, the study seeks to clarify the transformations that reshaped the region's political structures and interethnic relations.

Keywords: Kosovo, Serbs, Albanians, Balkan War I, World War I

Giriş

19. yüzyılın son çeyreğinde yapılan idari düzenlemelerle bir vilayet olarak teşkilatlandırılan Kosova bu konumunu I. Balkan Savaşı'nda Sırp tarafından işgal edilene kadar sürdürdü (Ünlü, 2002, s. 31-32; Yiğit, 2010, s. 123). Arnavutların ve Sırpın tarihi, etnik ve kültürel iddialarının olduğu Kosova, II. Meşrutiyet Dönemi'nde muhalefetin, isyanların merkezlerinden biri oldu. Kosova'da nüfus çoğunluğunu oluşturan Arnavutlar, Kanun-i Esasi'nin tekrar yürürlüğe girmesi için İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) ile iş birliği yaptı (Aktepe, 2002, s. 218). İttihatçılarla iş birliği yapan Arnavutlar, destek karşılığında anadilde eğitim ve özerklik konusunda beklenti içerisine girmişlerdi (Birecikli, 2010, s. 242). Ancak İttihatçılar merkezîyetçilik, daha etkin bir vergi toplama politikası ve Osmanlıca eğitimi standardize etmek için adımlar atmaya başladı. Bu politikalar Arnavutlarda hayal kırıklığı yarattı ve İTC ile balayı fazla uzun sürmedi. Meşrutiyet'e ilk muhalefet hareketi Kosova'dan çıktı. İttihatçıların mecburi askerlik, vergilendirme, toplumu silahsızlandırma çabaları da Arnavutlar arasında büyük tepkilere neden olmakta ve bir çatışma potansiyelini de ortaya çıkarmaktaydı. Bu politikalar nedeniyle 1909 yılında Kosova'da ve Kuzey Arnavutluk'ta ayaklanmalar çıktı. İsyân, Cavit Paşa komutasında Kosova'ya gönderilen Osmanlı birlikleri tarafından bastırıldı. Askeri hareketle isyan bastırılmakla birlikte halkın şikâyetlerine kapsamlı çözümler üretilmedi (Sönmez, 2007, s. 121-177; Zürcher, 2005, s. 122-123; Malcolm, 1998a, s. 296-297). Arnavutların devam eden sorunlardan kaynaklanan tepkileri Kosova'da gelecekte çıkacak daha büyük isyanların habercisi gibiydi.

İTC'nin merkezileştirme, vergilendirme, zorunlu askerlik uygulaması 1910'da Kosova'da, 1911'de Karadağ'ın güney sınırlarında ve Kosova'da, 1912'de Kosova'da geniş çaplı Arnavut isyanlarına yol açtı. 1910 baharında Kosova'nın kuzey ve kuzey doğu kesimlerinde isyan çıktı. İsyân kısa sürede Kosova'nın batısındaki birçok bölgeye yayıldı. Batı Kosova'da bulunan 12 klanın lideri ortak hareket etme kararı alarak silaha sarıldı. Bunlar İsa Bolet'in ve İdris Sefer adlı iki kabile lideri tarafından yönlendirilmektedir. İsyân, Şevket Turgut Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu tarafından bastırıldı ve ağustos ayında düzen yeniden tesis edildi. İsyânın bastırılmasından sonra hükümet, bölgede asayiş ve devlet otoritesinin devamlılığını sağlamak için sert tedbirler aldı. Örneğin, silah toplama operasyonları yapılmış ve askerlik çağına gelenler askere alınmıştı. Halka evlerinin pencerelerini büyütmeleri talimatı verilmiş ve silah toplama operasyonları sonucunda yaklaşık 15.000 silaha el konulmuştur. 1911 yılında Kuzey Arnavutluk'ta Karadağ sınırına yakın bölgelerde başlayan isyan hem Kosova'ya hem de Güney Arnavutluk'a yayıldı. İsyân, Osmanlı ordusu tarafından bastırıldı (Sönmez, 2007, s.177-178; Zürcher, 2005, s. 123).

1910-1911 Arnavut isyanları ve Makedonya'da yaşanan olaylar nedeniyle İttihatçılar devlet otoritesinin sağlanması için devlet-halk bütünleşmesi kapsamında Padişahın Rumeli seyahatini planladı. Padişah Rumeli seyahati kapsamında 11 Haziran 1911'de Kosova'yı ziyaret etti. Ziyaretin genel amaçlarından biri de Müslüman Arnavut topluluğu ile bağları sağlamlaştırmaktı. İttihat ve Terakki için Arnavutlar, bölgedeki kontrolün sürekliliği için kritik önem arz ediyordu. Bu bağlamda Arnavutlarla sorunların çözümü gündemdeki en acil sorundu. Sorunun çözümü için öncelikle genel af ilan edildi ve Arnavut talepleri konusunda birtakım tavizler verildi. Askerlik yalnızca bölgede yapılacak, Arnavutça eğitim veren okullar açılacak, vergi toplanmayacak, iki yıl süreyle hiç kimse askere alınmayacak, memurlar Arnavutça bilenler arasından atanacaktı (Ahmad, 2017, s.79; Zürcher, 2005, s. 136). Ancak bu önemlerle bölgede göreceli olarak sükuneti sağlanmışsa da 1912'de çıkacak isyanlara engel olamamıştır.

1912 baharında Kosova'da geniş çaplı bir Arnavut ayaklanması patlak verdi. Ayaklanmanın en yoğun olduğu bölgeler Yakova ve İpek (Pec) bölgeleriydi (Malcolm, 1998a, s. 304). İsyân ilk olarak Yakovalı Rıza Bey, Bayram Curri, Necip Dırağa ve Hasan Priştina önderliğinde Kosova vilayetinin batısında başladı. 1912 Haziranı'nda gerek Kosova vilayeti gerekse güney ve batı

Arnavutluk ateş içindeydi. Kosova'daki bu son ayaklanma önceki isyanlara göre daha uzun sürdü. İsyancılar temmuz ayında Kosova'nın birçok bölgesini ele geçirmiş durumdaydılar. Priştine, İpek ve Prizren sancaklarının tümü isyancıların eline geçmişti. İsyan batı ve güney Arnavutluk'ta da yayılmıştı (Aydın, 2019, s. 1107). İsyancılar 9 Ağustos 1912 tarihinde Arnavut vilayetleriyle ilgili 14 maddelik taleplerini sunmuştur. Osmanlı hükümeti 4 Eylül 1912'de Arnavutların taleplerinin büyük çoğunluğunu kabul etti ve isyan sona erdi (Valkov, 2020, s. 249). Arnavut isyanları ve ona karşı alınan tedbirler güç dengesinde değişikliğe yol açtı. İsyanın bastırılması sürecinde yaşanan kaos Kosova ve Makedonya'da ciddi bir otorite boşluğu yarattı. Trablusgarp savaşı ile aynı döneme rastlayan Arnavut ayaklanması Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki otoritesine büyük bir darbe indirdi. Bu durum I. Balkan Savaşı'nda Kosova'nın Sırbistan ve Karadağ birlikleri tarafından işgal edilmesini de kolaylaştırdı (Blumi, 2013, s. 538).

Bu çalışmanın amacı, Sırp ve Arnavutların tarihsel hak iddialarının bulunduğu Kosova'nın I. Balkan Savaşı'nda Sırp tarafından işgal edilmesi, burada kurulan yönetim ve bu yönetimin I. Dünya Savaşı sırasında geçirdiği süreci incelemektir. Bu sürecin Kosova'nın etnik ve siyasi ilişkilerinde yaşanan dönüşüme etkileri analiz edilmeye çalışılacaktır.

I. Balkan Savaşı ve Kosova

Osmanlı Devleti'nin, Arnavutluk ayaklanması ve Trablusgarp Savaşı ile meşgul olması Balkan devletlerinin Rumeli'yi paylaşmak için ittifak yapmalarına ve saldırılarına zemin hazırladı (Balkan Harbi, 1979, s. 3). Balkan devletlerinin "büyük devlet" arayan "küçük emperyalizmi" bölgedeki çatışmaların temel sebebi oldu (Austin, 2019, s. 14). Bulgarlar Trakya'ya, Yunanlılar; Epir ile Ege Adaları'na, özellikle Girit'e, Sırp Kosova (Eski Sırbistan) ve Karadağlılar da Kuzey Arnavutluk'a göz dikmişlerdi. Sırp, Bulgar ve Yunan taleplerinin hepsi Makedonya'da kesişiyordu (Hall, 2003, s. 6).

Trablusgarp Savaşı'nın patlak vermesinden sonra Rusya'nın Balkan Slav devletlerini Osmanlı Devleti'ne karşı birleştirme çabası başarılı oldu. Sofya ve Belgrad'da bulunan Rusya elçileri A.V. Nekliudof ve Nicholas Hartvig bir Balkan ittifakı oluşturmak için çabalıyorlardı. Rusya'nın Sofya elçisi Nekliudof Trablusgarp Savaşı başladığı sırada hükümetine gönderdiği 2 Ekim 1911 tarihli telgrafta savaşın yaratabileceği sonuçları dikkate alarak kendisinin telkinleriyle Bulgaristan'ın Sırbistan hükümetiyle görüşmeye karar verdiğini bildirmekteydi (Çelik, 2019, s. 137). 3 Ekim 1911'de Sofya'da başlayan Sırp- Bulgar görüşmeleri Rusya'nın arabuluculuğu ve baskısıyla bir ittifak antlaşmasıyla sonuçlandı. Müzakereler sonunda Sırbistan ve Bulgaristan Makedonya konusundaki anlaşmazlıklarını erteleyerek 13 Mart 1912 tarihinde ittifak antlaşması imzaladı. Sırp-Bulgar ittifakı, bir antlaşma ve bir gizli ekten oluşmaktaydı (Armaoğlu, 1997, s. 657-658). Gizli maddeler Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ve saldırı koşullarını düzenlemekteydi (Özkan, 2016, s. 31). Antlaşmadan iki ay sonra 12 Mayıs 1912 tarihinde iki devlet arasında ayrıca bir askeri antlaşma, 1 Temmuz 1912'de de iki tarafın Genelkurmay Başkanlıkları arasında da bir antlaşma imzalandı (Balkan Harbi, 1979, s. 4). İki taraf arasında imzalanan Genelkurmaylar konvansiyonu Bulgaristan ve Sırbistan'ın Osmanlı Devleti'ne karşı kullanacağı askeri stratejiyi belirlemekteydi. Bu gizli askeri konvansiyonlar, Balkan ittifakının altyapısını hazırladı (Erickson, 2013, s. 64).

Bu antlaşmadan önce iki devletinde farklı amaçları vardı. Sırp, Ortaçağ Sırp Krallığını (1389) canlandırmayı amaçlıyordu. Bu bağlamda Sırp yayılmacı siyasetinin hedefi orta Arnavutluk ve Kosova'ydı (Avdius ve Dugoli, 2016, s. 38). Kosova, Sırp tarafından "Eski Sırbistan" olarak kabul edilmekteydi. Sırbistan'ın bütün hazırlıkları Sırp tarihi topraklarına girmek ve 1389 Kosova Savaşı'nın yapıldığı yerde Kosova'nın özgürleştirilmesini kutlamaktı (Sarenac,

2019, s. 55). Sırların hedeflerinden biri de Kumanova üzerinden Manastır yoluyla Adriyatik denizine çıkmaktı. Kosova'nın ele geçirilmesi aynı zamanda Sırbistan'ın Adriyatik Denizi'ne açılma yönündeki amaçlarını gerçekleştirme noktasında çok önemli bir kapıydı (Zeyrek, 2012, s. 340; Armaoğlu, 1997, s. 653). Bulgarların hedefi ise Makedonya ve Trakya topraklarıydı. Bulgaristan Osmanlı'ya karşı ve Makedonya'nın özerk olmasını ve ardından kendine bağlanmasını, Sırbistan ise Makedonya'nın otonom olmasına karşı çıkararak daha çok Makedonya'nın iki ülke arasında paylaşımını öngören bir anlaşmanın yapılmasını istiyordu. Müzakereler sonunda Rusya'nın baskısı ile Sırp görüşü galip geldi (Jelavich, 2006, s. 102-103; Özkan, 2013, s. 227; Armaoğlu, 1997, s. 657). Sonuçta Sırbistan'ın Kosova ve Kuzey Arnavutluk'u işgali onaylandı (Vickers, 1998, s. 75).

Sırp- Bulgar ittifakını, Yunanistan- Bulgaristan arasında imzalanan ittifak antlaşması takip etmiştir. Yunanistan ile Bulgaristan arasında 1911 yılında başlayan görüşmeler sonunda, 29 Mayıs 1912'de Osmanlı Devleti ile savaş halinde karşılıklı yardım maddelerini içeren bir ittifak antlaşması ve bunu ardından 5 Eylül'de iki taraf arasında askeri bir antlaşma imzalandı. Askeri sözleşme imzalanmakla Yunanistan'da Osmanlı Devleti'ne karşı Bulgaristan ve Sırbistan safında yer almış oldu (Balkan Harbi, 1979, s. 5; Erickson, 2013, s. 65). İki devlet arasında yapılan bu antlaşmaya Makedonya konusunda bir hüküm konulmamıştır. Çünkü her iki devletinde Makedonya üzerinde ve özellikle de Selanik üzeri de emelleri bulunmaktaydı. Bu nedenle bölge için herhangi bir düzenlemeye gidilmemiştir (Jelavich, 2006, s. 103). Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan'ın hedefi Makedonya'ydı. Çıkarlar ve hedeflerin ortak olması bu üç ülke arasında çatışma durumu yaratmaktaydı. İttifak anlaşmaları Makedonya'da bu devletlerinin birbiriyle kesişen iddialarına çözüm üretmiyordu. Ertelenen sorunlar II. Balkan savaşına neden oldu.

Balkan ittifakına en son katılan devlet Karadağ oldu. Karadağ ittifak antlaşmalarını Mayıs 1912'de Yunanistan ve Ağustos 1912'de de Bulgaristan'la yapmıştır. 27 Eylül 1912'de Sırbistan-Karadağ askeri antlaşması imzalanmıştır (Malcolm, 1998a, s. 307; Armaoğlu, 1997, s. 661-666). Yapılan son antlaşma ile Balkan ittifakı tamamlanmıştır.

I. Balkan Savaşı 8 Ekim 1912 tarihinde Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilanı ile başladı. 17 Ekim'de Sırbistan ve Bulgaristan, 19 Ekim'de Yunanistan Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. I. Balkan Savaşı'nda Osmanlı ordusu iki ana cephede savaştı. I. Ordu (Doğu Ordusu) Trakya'da, II. Ordu (Batı Ordusu) Makedonya'da yer almıştır. Batı ordusu Makedonya'da ve Arnavutluk'ta Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan kuvvetleriyle mücadele etmiştir. Doğu ordusu ise Trakya'da Bulgarlara karşı savaşmıştır (Armaoğlu, 1997, s. 666; Özkan, 2013, s.269).

Garp Ordularının başında Ali Rıza Paşa vardı. Garp Ordusu'nun esas kuvvetini Vardar Ordusu oluşturmaktaydı. Vardar Ordusu ağırlıklı olarak Sırlara karşı savaşacak, kısmen de Bulgaristan Makedonya sınırında kullanılacaktı. Vardar ordusu, II. Ordunun 5.6.7. Kolordularıyla Firzovik ve Taşlıca müfrezeleri ile İştip Prizren ve Anadolu'nun bazı redif fıkralarından oluşuyordu. Savaşın başlarında Garp ordusu henüz seferberliğinin yarısını tamamlayabilmişti. Bu sebeple Balkan devletlerinin savaş açma ihtimaline karşı Rumeli Garp Ordusunun seferberliğini tamamlayana kadar savunmada kalması emredildi. Vardar ordusunun en önemli savuma hatlarından biri Sırbistan- Karadağ sınıırıydı. Sırp askeri planlarının ana hedefi Kosova'ydı. Beş piyade tümeninden oluşan Sırp birinci Ordusu Priştine ve Kumanova'ya ilerleyip Makedonya'yı ikiye bölecekti. Buradan Manastır'ın ele geçirilmesi ve Adriyatik'e ulaşılması ana hedefti. Osmanlıların Makedonya'da hezimete uğratılmasından sonra Sırlar Edirne kuşatması Bulgarlara askeri destek verecekti (Erickson, 2013, 94; Zeyrek, 2012, s. 312).

19 Ekim'de ileri harekate başlayan Sırp ordusu 23/24 Ekim'de Kumanova Muharebesinde Osmanlı kuvvetlerini yenerek geri çekilmek zorunda bırakmıştır (Özkan, 2013, s. 271-273).

Kumanova Muharebesinin önemi, Makedonya'da stratejik ve askeri inisiyatifin artık Sırlara geçmiş olmasıdır. Sırlar ekim ayının sonuna kadar Kosova bölgesini ele geçirdiler (Erickson, 2013, s. 232). Kumanova zaferiyle Sırp ordusu Kuzey Makedonya'yı denetim altına aldı. Bulgaristan ile arasındaki tartışmalı bölge için büyük avantaj sağladı (Hall, 2003, s. 7). Sırlar 26 Ekim'de Üsküp ve Köprülü'yü ele geçirdiler (Erickson, 2013, s. 235; Hall, 2003, s. 65). 22/23 Ekim'de Priştine, 24 Ekim'de Senice, Mitroviçe 26 Ekim'de ve 31 Ekim'de Prizren Sırlar tarafından işgal edildi (Okur, 2006, s. 615). Kosova'da Sırp yönetimi kurulurken Karadağlılar, İpek (Peç) ve Yakova'yı ele geçirdiler (Valkov, 2020, s. 249; Ukshini, 2021, s. 246). 1 Kasım'da Sırp ve Karadağ birlikleri Yenipazar'ı işgal ettiler. Yenipazar, Sırbistan ve Karadağ arasında paylaşıldı. Osmanlı ordusu ekim ayının sonuna geldiğinde Kosova'yı terk edip Manastır ve Arnavutluk'a çekilmek zorunda kaldı (Erickson, 2013, s. 261). Batı ve doğu cephelerinde alınan yenilgilerden sonra Osmanlı Devleti ateşkes teklif etti.

Bulgarların Çatalca'ya kadar gelerek İstanbul'a yaklaşmaları, Sırların Vardar vadisi ile Arnavutluk'un kuzey bölgelerine ve Yenipazar'a kadar ilerlemeleri, Yunanistan'ın Selanik'i işgal etmesi üzerine Osmanlı Devleti ateşkes teklif etti ve 25 Kasım'da Çatalca'da ateşkes görüşmeleri başladı. Müzakereler sonunda Balkan devletleri ile Osmanlı Devleti arasında 3 Aralık 1912'de ateşkes antlaşması imzalandı (Okur, 2006, s. 617). Çatalca'daki ateşkes görüşmelerinin başladığı sırada 25 Kasım'a gelindiğinde Sırlar büyük oranda askeri hedeflerine ulaşmışlar, Kosova ve Manastır bölgesini işgal etmişlerdi. Yakova ve İpek bölgesinin de Sırp ve Karadağlılar tarafından işgal edilmesiyle İpek-Karadağ sınır bölgesi askersiz kalmıştı. Bundan yararlanan Karadağlıların o bölgede bulunan bütün kuvvetlerini İşkodra üzerine göndermeleri yönünde bir engelleri kalmamıştı (Zeyrek, 2012, s. 334). Bu gelişmeler üzerine Arnavutlar 28 Kasım 1912 günü Avlonya'da bağımsızlıklarını ilan ettiler. 16 Aralık'ta Londra'da toplanan Elçiler Konferansı da bu bağımsızlığı onayladı (Armaoğlu, 1997, s. 673).

Ateşkesin imzalanmasından sonra 16 Aralık 1912 tarihinde Londra'da Osmanlı Devleti'yle Balkan müttefikleri arasında barış görüşmeleri başladı. Bu görüşmelerin amacı, Balkan devletleriyle Osmanlı Devleti arasındaki sınır ve toprak sorunlarını çözmektir. Ateşkestten sonra Balkan devletlerinin Edirne, adaların ve Makedonya'nın kendilerine verilmesinde ısrar etmeleri ve Osmanlı Devleti'nin bu talepleri reddetmesi üzerine konferans kesintiye uğradı ve çatışmalar tekrar başladı. 26 Mart'ta Edirne Bulgarların, Yanya Yunanlıların, İşkodra da Karadağlıların eline geçti (Okur, 2006, s. 617). Osmanlı Devleti cephelerde alınan bu başarısızlıklar üzerine nisan ayının ortalarında büyük devletlere başvurarak tekrar barış masasına dönmüştür. Görüşmeler sonunda Osmanlı Devleti ile Balkan devletleri arasında 30 Mayıs 1913 tarihinde Londra'da barış antlaşması imzalanmıştır. Bu barış ile Ege Adaları ve Arnavutluk'un geleceği büyük devletlerin kararına bırakılmıştır. Sırbistan, Kosova ve Manastır (Orta ve Kuzey Makedonya), Yunanistan Selânik, Güney Makedonya ve Girit'i, Bulgaristan ise Dedeağaç, Kavala ve Edirne'yi ele geçirerek Ege Denizi'ne çıkmıştır. Osmanlı Devleti Londra Antlaşması'yla Midye-Enez çizgisinin batısında kalan bütün Balkan topraklarını kaybetmiş ve Bulgaristan ile sınır komşusu olmuştur (Erim, 1953, s. 450).

Osmanlı Devleti, Londra Barış Antlaşması'yla Arnavutluk'un bağımsızlığını tanımıştır. Arnavutluk konusunun en tartışmalı noktalarından biri de -Arnavutluk'un sınırları- İşkodra'nın geleceği sorunu idi. Londra Elçiler Konferansı, 5 Mayıs 1913'te İşkodra'yı Arnavutluk'a bıraktı ve Karadağ da bu kararı kabul etmek zorunda kaldı. Londra konferansında bağımsız Arnavutluk'un kurulması için anlaşma sağlanmıştı, ancak ülkenin sınırları konusunda anlaşmazlık sürüyordu. Londra konferansına giden Arnavutluk geçici hükümeti Sırbistan ve Karadağ'ın talep ettiği Manastır, Kosova, Yakova ve İpek bölgelerini de istiyorlardı. Ancak Londra Konferansı'nda alınan kararlar azınlıkların haklarını korumaları şartıyla Manastır, Kosova Sırbistan'a, Yakova ve İpek

bölgesi de Karadağ'a bırakıldı (Ünlü, 2002, s. 23-24; Armaoğlu, 1997, s. 680; Aydın, 2019, s.1118; Birecikli, 2010, s. 413-415). Bu karar, Kosova'daki Arnavutlar sorununu doğurdu ve parçalanmış bir Arnavut devleti sorunu yarattı (Ukshini, 2021, s. 251). Yenipazar'ın işgal edilmesiyle Sırbistan ve Karadağ doğrudan sınır komşusu oldu. II. Balkan savaşı sonunda imzalanan Bükreş Antlaşması'yla, Londra Antlaşması'nın Kosova'daki toprak dağılımı onaylandı. Kasım 1913'te Karadağ ve Sırbistan İpek ve Yakova'da sınır düzenlemesi antlaşması imzaladı (Erickson, 2013, s. 261; Hall, 2003, s. 7; Malcolm, 1998a, s. 315).

Balkan savaşları sonunda Sırbistan, Kosova'yı ele geçirerek öncelikli hedefine ulaşmıştı. Sırbistan'ın savaştaki en büyük hedefi "mitolojik" Büyük Sırbistan'ı/Eski Sırbistan'ı yaratmaktı. Bu hedefin merkezinde de Kosova yer almaktaydı. Priştine'nin güneyinde yer alan Kosova Polje (Karakuşlar Ovası) Stefan Duşan krallığının 1389'da Osmanlılara boyun eğerek yok olduğu yerdii (Jovanovic, 2020, s. 434). Bu bağlamda Kosova'nın işgali Sırlar için duygusal bir zaferdi.

Kosova, Sırp ve Arnavut etnik ve kültürel hak iddialarının kesişim bölgesiydi. Sırp ve Arnavut ulusal bilincinde önemli bir yere sahip olan Kosova'yı hem Sırp hem de Arnavut milliyetçileri topraklarının ayrılmaz bir parçası olarak görmekteydiler. Priştine merkezli bir Kosova, Arnavutlar ve Sırlar için bir ulusal odak noktasıydı (Jelavich, 2006, s. 107). Arnavut ulusal iddiaları, "İlirler" olarak bilinen atalarının eski çağlardan beri Kosova'da yaşadıkları ve Sırların bölgeyi daha sonra işgal ettikleri tezine dayanmakta, dolayısıyla Arnavutlar Kosova'yı ulusal tarihlerinin bir parçası olarak kabul etmektedirler. Sırlar ise, 1219 yılında Sırp Ortodoks Kilisesinin İpek (Peç) kentinde kurulmuş olması gibi dini argümanlarla kendilerini Kosova'nın mirasçuları olarak görmekteydiler (Rizaj, 1993, 179-180; Levent, 2013, s. 855). Sırlar Kosova'yı kutsal topraklar olarak görürler. Bu sebeple Kosova, Sırp Kudüs'ü olarak adlandırılmaktadır (Kelley, 1998, s. 11). Tarihi açıdan, Sırlar Kosova'nın orta çağ imparatorluklarının merkezi olması dolayısıyla ona muazzam tarihi ve kültürel bir önem kazandırdığını vurgulamaktaydılar (Ker ve Lindsay, 2009, s. 8). Sırlar 1844'ten itibaren "Naçertanje (*Načertanje*)"¹ siyaseti çerçevesinde Stefan Duşan krallığının eski ihtişamlı dönemine ulaşmak için topraklarını genişletme politikası takip etmeye başladı. Bu siyasette ana hedef Eski Sırbistan olarak adlandırılan Kosova ve Kuzey Arnavutluk'u ele geçirmektii (Bregu, 2013, s. 119-121). Bu tür argümanlar ve iddialar sembolik olarak görünse bile Arnavutlarla Sırlar arasındaki çatışmanın tarihsel hafızasını oluşturmaktadır.

Balkan savaşlarında Sırbistan Krallığı'nın hakimiyetine giren Kosova bu tarihten sonra ayaklanmalara, baskılara, katliamlara ve toplu göçlere sahne oldu (Akyol, 2007, s. 50). Sırp ve Karadağlıların Balkan savaşları sırasında Kosova'da Arnavutlara karşı uyguladığı etnik temizlik çok sayıda yazar ve gazeteci tarafından kaydedildi (Valkov, 2020, s. 249). Sırların Arnavutlara yönelik sistematik şiddeti (toplu katliamlar, köylerin yakılması, yağma) Avrupa ve Amerika gazetelerine, konsolosluk belgelerine, uluslararası soruşturma komisyonu raporlarına yansımıştır (Elise ve Detani, 2018, s. 101). 1914'te yayınlanan Carnegie Uluslararası Barış Vakfı raporunda sistematik yok etme, evlerin tahrip edilmesi, Arnavutların sürgünü, soykırım ve etnik temizlik ile ilgili ayrıntılı bilgiler içermektedir (Ukshini, 2021, s. 251). Arnavutlarla Sırlar arasındaki çağdaş çatışmanın kökenleri ise yirminci yüzyılın başındaki I. Balkan Savaşı'nda yaşanan bu trajik olaylara kadar uzanmaktadır.

¹ Bu siyaset 1844 yılında Sırp devlet adamı İlija Garašanin'in hazırladığı "*Načertanje (Taslak)*" adlı belgeyle ortaya çıkmıştır. Bu belgede Kosova, Sırbistan'ın gelecekte mutlaka egemenliği altına alması gereken bir bölge olarak tanımlanmıştır (Duran, 2023, s. 184-185).

Kosova’da Sırbistan Yönetimi ve I. Dünya Savaşı

Balkan savaşları sonunda yeniden çizilen sınırlar yeni azınlıklar yarattı. Nüfusunun çoğunluğu Arnavutlardan oluşan Kosova Sırbistan’ın bir parçası haline geldi. Sırbistan’ın Kosova’yı “Sırp Kimliği” temelinde kültürel, siyasi, tarihi, demografik ve ekonomik olarak yeniden şekillendirmek hedefi vardı (Oktay ve Rrapaj, 2016, s. 44-45). İşgalden sonra Sırp hükümeti demografik durumu kendi lehine değiştirmeye çalıştı. Sömürgeleştirme, asimilasyon ve sürgün araç olarak kullanıldı (Ukshini, 2021, s. 251). Kosova, Sırbistan Kralı tarafından çıkarılan özel kararnamelerle yönetildi.

Balkan savaşlarından sonra Sırbistan tarafından ele geçirilen bölgelerde yerel yönetimin kurulması 3 aşamada gerçekleşti; askeri, hukuki, siyasi. Eski Sırbistan olarak adlandırılan bu bölgeler Osmanlı’dan kurtarılmış alanlar olarak görülmekteydi. Bölgedeki Arnavut milliyetçiliği entegrasyonu zorlaştıran en önemli etken oldu. Bu bölgelerde Sırp yönetimi şu şekilde kurulmaya çalışıldı;

- İlgili bakanlıklarca atanan müfettişlerin ve Genelkurmay’a bağlı bir polis müdürünün verdiği talimatlara dayanan geçici bir yönetimin kurulması
- 27 Aralık 1912 tarihli ele geçirilen bölgelerin teşkilatlanmasına dair kararnamenin uygulanması
- Ağustos 1913’te teşkilatlanmaya dair bir kararnamenin daha çıkarılması
- Aralık ve Ağustos tarihli kararnameler Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması nedeniyle tam anlamıyla uygulanmadı.

Sırp ordusunun Kosova’ya girmesinden sonra 26 Ekim’den itibaren Üsküp’te bulunan Yüksek komutanlık bakanlıklardan sivil yetkililer atayarak yerel yönetim kurmak için adım attı. Bu yönetim daha sonra sivil idarenin örgütlenmesinden sorumlu bir polis teşkilatı kurdu. Teşkilatın başına içişleri bakanlığından Milorad Vujicic atandı. Kosova’da Sırbistan’ın idari bölünmesine göre geçici idari taksimat yapıldı. Kosova bölgesinde; Priştine, Prizren, Komanova, Üsküp, Tetova ve Debar ilçeleri oluşturuldu. Bu idari yapılanmayla katı bir merkezileştirme siyaseti uygulandı (Sivircevic, 2013, s. 285-289). 27 Aralık 1912’de Sırp Kralı bölgeyi askeri yönetim altına alan bir kararname yayınladı. Bundan sonra Kosova ve Manastır bölgeleri kararnamelerle idare edildi. Ele geçirilen bölgeler anayasal çerçevede yönetilmediği için halk medeni ve siyasal haklardan mahrum bırakıldı (Despot, 2020, s. 222-223). İşgal yönetiminin bölgeyle ilgili düzenlemeleri devam ederken Kosova’da bulunan Arnavut liderleri Arnavutluk ile birleşmek için Sırp yönetimine karşı isyan başlattı. Sırp ordusu bu ayaklanmayı çok sert bir şekilde bastırdı ve işgali durdurmakla görevli Arnavut liderlerinin çoğunu ele geçirdi. Hasan Priştine, Necip Draga, İdris Seferi, Sait Hoca ve Kasım Seferi, Sırbistan’a bağlılık bildirgesi imzalamayı reddettikleri için esir olarak Belgrad’a götürüldüler. 16 Mayıs 1913’e kadar hapiste tutuldular. İsyancıların bastırılması sırasında birçok Arnavut, Arnavutluk’a göç etti. Bu siyasi koşullar altında Kosova’da Arnavut sorunu doğdu (Gashi, 2016, s. 77; Ukshini, 2021, s.251).

Sırbistan’ın Balkan savaşlarının getirdiği mali yüküyle mücadele ederken aynı zamanda yeni kazanılan toprakları entegre etmek için barışa ve zamana ihtiyaç vardı. Sırbistan topraklarını neredeyse iki katına çıkarmıştı. 10 Ağustos 1913 tarihli Bükreş Antlaşması’yla barış sağlandıktan sonra Sırbistan’ın en öncelikli sorunu Arnavutların, Arnavutluk’tan Kosova’ya ve Bulgar komitacılarının Doğu Makedonya’ya gerçekleştirdiği silahlı saldırıları önlemektir (Batakoviç, 2015, s. 79). Bu amaçla 1913 Ağustosunda “kurtarılmış bölgeler” için kanun hükmünde kararname çıkarıldı. 1885 tarihli haydutların tasfiyesi kanununa dayanan kararname “bir köyün bütün halkının sınır dışı edilmesine imkân tanıyor, akşamları beş kişiden fazla insanın bir araya gelmesini ve devlet aleyhine her türlü propagandayı yasaklayıcı hükümler içeriyordu.

Arnavutların tüm silahlarını teslim etmeleri gerektiği etmedikleri takdirde tutuklanacakları ilan edildi. Silah toplama operasyonları yapıldı. Eylül 1913'te çıkarılan "Kamu Güvenliği" kararnamesinde ise "devlet otoritesine karşı gelenlerin beş yıl kürek cezasına çarptırılacağı ve polis yetkililerinin kararı... bir suçun işlenmiş olduğuna yeterli delil oluşturur" ifadesi yer almaktaydı. Polis tarafından suçlu ilan edilip on gün içerisinde teslim olamayan bir kişi polis ya da sivil herhangi bir devlet görevlisi tarafından öldürülebiliyordu (Malcolm, 1998a, s. 315). Bu kanunnamelerin amacı halk üzerinde baskı kurmak ve devam eden direnişleri bastırmak amacıyla güvenlik güçlerine geniş yetkiler vermektir.

Kosova, 7 Eylül 1913'te Kral I. Petar'ın fermanı ile Sırbistan'a ilhak edildi. Metohija'nın (Yakova ve İpek) büyük bir kısmı Karadağ Krallığı'na katıldı (Batakoviç, 2014, s. 344). Yakova ve İpek, Sırp'ların ve Karadağlıların kendi valilerinin yönettiği bölgelere bölündü. Belediye hizmetleri ise ortaktı (Elise ve Detani, 2018, s. 174). Kosova'da Sırp geçici yasası bölgede belediye başkanlarının ve diğer kamu görevlilerinin etnik olarak Sırp olmasını şart koşuyordu. Bölgede askeri rejimin desteklediği bir baskıcı polis devleti yaratıldı (Sivircevic, 2013, s. 291). İşgal ve askeri rejim koşulları altında Arnavutlara sistematik sosyal, kültürel ve ekonomik baskılar uygulandı. Okulların kapatılması, Arnavutça eğitimin yasaklanması, angarya yükleme, emlaka el koyma, camilere ve mezarlıklara zarar verilmesi, silah toplama operasyonları, köylerin yakılması ve masum nüfusun katledilmesi, zorla din değiştirme gibi politikalar takip edildi (Škrijelj, 2015, s. 871; Karatay, 1998, s. 66).

Temel sorun bu alanların Sırp devletine nasıl entegre edileceğiydi. Sırp yönetiminin entegrasyon için takip ettiği en önemli politika demografik mühendislikti. Sırp yetkililer bölgeye dönük etnik iddialarının geleceği için Kosova'da Sırp olmayan nüfusu azaltmaya kararlıydılar. Kullanılan araçlar; ölüm, baskı ile göç ettirme. Sırp işgali bölgede bir etnik temizliğe döndü (Malcolm, 1998b, s. 254-255; Balla, 2008, s. 3). Arnavutların, Türklerin Arnavutluk'a veya Osmanlı ülkesine göçe zorlanmaları, Sırp'ların Kosova'ya iskan ve Arnavutların asimilasyonu gibi metotlar takip edildi. Kosova'da Sırp yönetiminin kurulması, göçe sebep olmuş, kolonizasyon süreciyle de zorla yerinden edilenlerin malları ve emlakları haczedilerek demografik yapının değiştirilmesi süreci başlamıştır (Škrijelj, 2015, s. 871-878). Bu politikayla birlikte Kosova'da kolonizasyon süreci başladı. Ele geçirilen bölgelerde araziler savaşta yararlılık gösteren "iyi Sırp'lara" çetniklere ve sivil idarecilere çetniklere dağıtılmaya başlandı (Despot, 2020, s. 222-223). Nüfus sayımlarıyla bu politikalar desteklendi. 1913 başlarında Kosova'da gerçekleştirilen nüfus sayımında Priştine'de hiç Arnavut kaydedilmedi. Sırp yönetimi Osmanlı idaresinin son döneminde Kosova'yı terk etmeye zorlanan Sırp'ların bölgeye geri döndürülmesini amaçlanmaktaydı (Malcolm, 1998b, s. 256).

Nüfus dengesinin Sırp'lar lehine değişimi için atılan en önemli adımlardan biri de 20 Şubat 1914'te çıkarılan "İlhak Edilen Bölgelerdeki İskân Hakkında Düzenleme" veya "Agrar Reformu ve Kolonileşme" adlı kanunla atılmıştır. Agrar Reformu Sırp halkının Kosova'da iskân edilebilmesi için çıkarılmıştır. Bu düzenlemeyle iskana elverişli ve ihtiyaç fazlası bütün devlet, köy, belediye ve terk edilmiş topraklara yerleşme kolaylığı getirilmiştir. Sırp hükümeti, bu yasayla iskân edilecek her aileye dokuz hektar arazi vadedmiş ve ailelerin 16 yaşını doldurmuş her erkeğe iki hektar daha verilmesi kararlaştırmıştır. Bunlara ilave olarak, demiryolu ulaşımının ücretsiz olması ve üç yıl vergiden muafiyet gibi haklar da tanınmıştır. Amerika'ya göç etmiş Sırp'ların geri dönerek Kosova'ya yerleşmeleri için de bazı girişimlerde bulunulmuştur. 1914 yılı içerisinde Kosova'ya 12.000 aile iskân edilmiştir. Sırp'lar kanunu kapsamlı bir şekilde uygulayamadan I. Dünya Savaşı başlamıştır (Nuredin, 2011, s. 238; Özkan, 2015, s. 352).

Sırbistan'ın Kosova ve Makedonya'dan ele geçirilen bölgelerin entegrasyonu için bulunduğu çözümlerden biri de: kiliseler ve okullar açılmasıdır. Arnavutça eğitim veren okullar kapatılarak

Sırpça eğitim veren okullar ve özel kurslar açıldı. Kurtarılan bölgeler Üsküp, Veles, Manastır ve Priştine olmak üzere 4 okul bölgesine (Üsküp, Veles, Manastır ve Priştine) bölündü ve okul müfettişleri tarafından yönetiliyordu (Despot, 2020, s. 223). Eğitim ve kilise politikası asimilasyon politikasının en önemli araçlarından biriydi. Sırlar, Makedonya’da bu politikalara yabancı değildi. Bulgaristan’ın Makedonya’da takip ettiği kiliseler ve okullar siyasetiyle benzerlikler göstermektedir.

Arnavutların Sırp politikalarına karşı üç seçenekleri vardı. Birincisi, sistematik şiddetten kurtulmak için örgütlenmeydi. İkincisi; göç etmek ve üçüncüsü de asimilasyonun kabul edilmesiydi. Kosovalı Arnavutlar başından itibaren işgali kabul etmediler. Kosova’da kalan Arnavutların çoğu Sırp yönetiminin Kosova’da geçici olduğunu belirterek kalmakta ve mücadele etmekte kararlıydılar. Kosova’da Sırp sistematik baskı ve şiddeti Arnavut direnişine yol açtı. Sırp işgaline karşı “Kaçak” tabir edilen Arnavut isyancı grupları İpek ve Yakova bölgelerinde faaliyet gösteriyordu (Malcolm, 1998b, s.257-258). Kosova’da kurulan askeri rejimin yerel halka uyguladığı zulümler Arnavutların tepkisini çekti. Kosova’da ulusal hareketin liderleri işgale duyulan tepkiyi belirtmek için örgütsel önlemler aldılar. Kosova ulusal hareketinin amacı, Kosova ve işgal edilen diğer bölgeleri kurtarıp Arnavutluk ile birleşmesini sağlamaktı. Sırbistan-Arnavutluk sınırda paramiliter Arnavut güçleri Kosova Arnavutlarını büyük ölçekli isyana kışkırtmak için bir dizi saldırı başlattı (Batakovic, 2015, s. 87). Eylül 1913’ten itibaren Arnavutlar Luma ve sınırda Sırp askerlerine yönelik eylemlere başladılar. Bu ayaklanma her yerde aynı yoğunlukta olmasa da neredeyse Kosova’nın tamamına yayıldı. Sırp askeri rejimi olayları sert bir şekilde bastırdı. Arnavutların 1914’ün baharında başka bir isyan denemeleri başarısız oldu. Bu isyanların bastırılmasından sonra baskı ve şiddet politikasının seviyesini artmıştır (Rıfati, 2021, s. 84-87).

Sırbistan Krallığı’nın Kosova’da uyguladığı politikalar sonucunda Ekim 1912’den 1913’ün sonuna kadar çok sayıda Arnavut, Türk Osmanlı İmparatorluğu’na ve Arnavutluk’a göç etmiştir. Eylül 1913’e kadar Yakova ve batısındaki dağlık bölgeden yaklaşık 11 bin kişinin kaçtığı tahmin edilmektedir (Malcolm, 1998b, s. 258; Rıfati, 2021, 84). Kosova’da Sırların sistematik baskı ve zulmünden dolayı, 1913-1915 yılları arasında 120 bin Arnavut’un bölgeyi terk ettiği belirtilmektedir. Rakamlar abartılı olsa da sistematik bir etnik temizlik politikası uygulandığı açıktır ve uluslararası belgelerle de kayıt altına alınmıştır. Kosova’dan ikinci göç dalgası I. Dünya Savaşı sürecinde 1916-1918 yılları arasında gerçekleşti. Üçüncü göç dalgası 1918-1920 tarihleri arasında gerçekleşti (Balla, 2008, s.3).

Sırlar, geçici önlemler ve kararnamelerle Kosova’nın Sırbistan’ın yasal ve idari sistemine kademeli bir entegrasyonunu planlamaktaydı. Bölgede Sırp yönetim sistemi, sivil ve askeri otoriteler arasındaki mücadele ve I. Dünya Savaşı’nın başlaması nedeniyle tamamlanamadı (Sivircevic, 2013, s. 291).

I. Dünya Savaşı’nın başlaması Sırların Kosova’da yönetimlerini kurma ve sağlamlaştırma girişimlerini engelledi. Avusturya-Macaristan 28 Temmuz 1914 tarihinde Sırbistan’a savaş ilan etti. Sırp kuvvetleri kuzeyden ve batıdan gelen Avusturya kuvvetlerini bir yılı aşkın süreyle engellemeyi başardı. Fakat Bulgaristan’ın 6 Eylül 1915 tarihinde İttifak devletlerinin yanında savaşa katılması Sırlar için Makedonya ve Kosova bölgesinde savaşın gidişatını değiştirdi. Bulgaristan’ın savaşa girmesiyle Sırbistan zor durumda kaldı ve Bulgarları durduramayınca Arnavutluk’a geri çekilmek zorunda kaldı (Vickers, 1998, s. 317).

Bulgarlar 21 Ekim’de Güneydoğu Kosova’ya girdiler ve Üsküp’ü aldılar. Makedonya’da konuşlanmış Sırp tümeni Kosova’nın kuzeyine çekildi. Ekim 1915’te Bulgar birlikleri Priştine, Prizren, Kaçanik, Gilan ve Firzovik’i işgal ettiler. Kasım 1915’te Alman, Avusturya-Macaristan

kuvvetleri bölgeye ulaştı ve Kosova'nın kuzey yarısını işgal etti. 1916 yılı ocak ayında ise Karadağ Krallığı da teslim oldu. Avusturya ordusunun da Kosova'ya girmesiyle Sırp ordusu tamamen Adriyatik kıyısına ve oradan Korfu adasına çekildi. Avusturyalılar Kosova'nın kuzey yarısını Bulgarlar ise Güney yarısını ele geçirdiler. Arnavutlar, Avusturya işgalinden memnundu ve aralık ayındaki zafer kutlamalarına katıldılar. Avusturya Kosova'nın en azında kendi ele geçirdikleri bölgelerin Arnavut devletine bırakılmasını planlamaktaydılar. Ancak bu politikanın hiçbir zaman uygulanmadığını belirtmek gerekir (Malcolm, 1998b, s. 259-260; Vickers, 1998, s102).

Kosova'nın geleceği, topraklarının nasıl paylaşılacağı, sınır düzenlemelerinin ne şekilde yapılacağı Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan arasında temel sorundu. Kosova, Avusturya-Macaristan ve Bulgarlar arasında 2 işgal bölgesine bölünmüştü. Bulgarlar Priştine ve Prizren'i alıp Avusturya- Macaristan'a teslim etmek yerine, buradan hareketle sınırlarını Yakova'ya kadar genişlettiler. Bu bölünme iki güç arasında ciddi siyasi sürtüşmelere neden oldu. İki taraf arasında işgal bölgelerinin belirlenmesi için görüşmeler başladı. Şubat 1916'da Pless'teki Alman karargahında yapılan görüşmelerde Bulgarlar Prizren, Priştine ve Doğu Arnavutluk bölgelerini kapsayan bir sınır düzenlemesi talep etti. Avusturya- Macaristan hükümeti Bulgarların bu taleplerine karşı çıkmakla beraber konunun askeri bir sorun olduğunu her iki tarafın askeri yönetiminin karşılıklı tavizlerle krizi çözmesi gerektiğini düşünüyordu. Askeri heyetler arasında başlayan görüşmeler sonunda 1 Nisan 1916 tarihinde varılan anlaşma gereğince Bulgar ordusu Yakova ve Elbasan'dan, Avusturya- Macaristan ordusu Prizren ve Priştine'den çekildi. İki tarafın elindeki bölgeleri kendi orduları tarafından yönetildi (Valkov, 2020, s.254-260; Malcolm, 1998b, s. 261). Avusturya- Macaristan ve Bulgaristan Kosova'da kendi yönetimlerini kurdular. Avusturya- Macaristan bölgeyi iki işgal bölgesine ayırdı. Yakova ve İpek Karadağ, Kosova bölgesi ise Sırbistan işgal bölgesine dahil edildi. Prizren bölgesi ile (Priştine, Firzovik) Kosova'nın büyük kısmı Bulgar askeri denetleme bölgesi Makedonya dahil edildi. Bulgar işgali altındaki Priştine ve Prizren bölgeleri "Makedonya Askeri Denetleme Bölgesi'nin" bir parçasıydı (Batakovic, 2012, s. 80; Buxhovi, 2013, s. 93).

Avusturya- Macaristan askeri yönetimi Kosova'da yerel halkla iyi geçinme politikası takip etti. Avusturyalılar, Arnavutların dillerini kullanmalarına, okullar açmalarına, Arnavutluk'la serbest iletişim kurmalarına, Arnavut bayrağını serbestçe kullanmalarına ve belediyeleri yönetmelerine izin vermişlerdir (Özkan, 2015, s. 360; Malcolm, 1998b, s. 261). Sırların yasakladığı Arnavut eğitim-öğretim kurumlarının tekrar açılmasına izin verildi. 1916-1918 yılları arasında Kosova'daki Avusturya-Macaristan yetkilileri bölgedeki Sırp varlığını zayıflatmak için Arnavutça eğitim verdiği için kapatılan 300'den fazla okulun açılmasına izin verdiler (Vickers, 1998, s. 92).

Arnavutlar için Bulgar yönetimi altında kalan bölgelerde yaşam koşulları daha kötüydü. Arnavutlara, Makedonya demiryolu inşaatı gibi projelerde zorunlu çalışma hizmeti getirildi. Bulgar bölgesinde 1915-1918 yılları Kosova bölgesi için trajik fakirlik ve açlık yıllarıdır. Bulgar yönetimi 1916 ve 1917'de yaşanan kıtlıktan dolayı yiyecek ve gerekli malzemelere el koydu. Halktan büyük miktarda gıda ve malzeme alınması sonucunda 1916 ve 1917'de açlık ve kıtlık baş gösterdi. Bulgarlar halkın tahılına el koydukları için ciddi bir ekmek kıtlığı yaşandı. Prizren'de açlıktan ciddi sayıda ölüm vakaları yaşandı. Bulgarların bu politikalarına Arnavutlar çeteler kurup Bulgar askerlerine saldırarak cevap verdiler. Kosova'da Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan yönetimi 1918 yılı sonbaharına kadar devam etti.

Fransız ve Sırp birliklerinden oluşan müttefik ordusu Eylül 1918'de Sırbistan'ı işgalden kurtardı. 6 Ekim 1918'de Alman ve Avusturya kuvvetleri Kosova'dan çekildi. Sırlar, Fransa ve İtalyan birliklerinin desteğiyle bölgeyi tekrar kontrol altına aldılar ve sıkıyönetim ilan ettiler. Ekim 1918'de Kosova tekrar Sırp yönetimi altına girdi. Yeni Yugoslavya Devleti Sırp, Hırvat ve

Sloven Krallığı olarak 1 Aralık 1918’de ilan edildi. Kosova yeni devletin sınırları içerisine dahil edildi (Malcolm, 1998a, s. 321).

Kosova göçmenleri İşkodra’da Kosova Ulusal Komitesini kurarak çalışmalarına başladı. Kosova Ulusal Komitesi, Sırp işgaline silahlı direnişle karşı koymaya çalıştı. Komitenin amacı Kosova’nın Arnavutluk ile birleşmesini sağlamaktı. Komite Aralık 1918’den itibaren Sırlara karşı gerilla hareketıyla karşı koymaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır (Ukshini, 2021, s. 253; Karatay, 1998, s. 73).

Arnavutluk hükümeti de Kosova’daki Arnavut siyasetçilerle anlaşarak 1913-1914 yıllarında takip ettiği politikayı 1918—1919 yıllarında da takip etti ve Kosova’nın Arnavut Devleti’ne ait olması gerektiği görüşünü benimsedi. Paris Barış Konferansı nezdinde girişimlerde bulunuldu. Ancak sonuç alınamadı ve Kosova Slav Krallığı’nın bir parçası oldu (Gulyas, 2015, s. 221). Bu tarihten sonra Kosova, Sırp şovenizmi, etnik ve dinsel hoşgörüsüzlük bir kıvılcım halinde olan Arnavut milliyetçiliğini alevlendirdi (Elise ve Detani, 2018, s. 95).

Sırlar Kosova’da I. Dünya Savaşı öncesi uyguladıkları politikalara kaldıkları yerden devam ettiler. 1918 yılından itibaren Kosova’nın etnik yapısını değiştirmek için Sırlar Arnavutları, Arnavutluk’a ve Türkiye’ye göçe teşvik, Slav kolonizasyonu ve Arnavut asimilasyonu gibi politikaları tekrar takip etmeye başladı (Taşdemir ve Yürür, 1998, s. 239). Kolonizasyon ve iskân için Agrar reformu 1919’da tekrar uygulanmaya başlandı. Sırlar 1918-1920 döneminde binlerce Arnavut’u göçe zorladı ve Slav kolonizasyonu ivme kazandı.

Sonuç

Kosova, Balkan savaşlarında Sırp işgaliyle Osmanlı Devleti’nin elinden çıktı. Sırbistan Krallığı bölgeyi çıkardığı kanunnamelerle yönetti. Bölgenin krallık sistemine entegrasyonu Sırlar için en temel sorundu. Sırların entegrasyon için bulduğu çözüm; demografik yapının değiştirilmesi göçe zorlama, asimilasyon, yok etme. Sırbistan yönetiminin kurulmasıyla, Müslümanlara uygulanan sistematik şiddet ve baskı Kosova’dan Arnavutluk ve Osmanlı Devleti’ne göçe neden olmuş, kolonizasyon süreciyle zorla yerinden edilenlerin malları haczedilerek demografik yapının değişim süreci başlatılmıştır. Kundakçılık, yağma, cinayet gibi mezalimin amacı halkların belli topraklardan uzaklaştırılmasıydı. Arnavutçanın yasaklanması ve okulların kapatılması politikası asimilasyonun en önemli diğer araçlarındandı. Sırlar işgal ettikleri bölgede okullar ağı kuruldu ve Arnavutça eğitim yasaklandı. Bütün bu politikalarla Kosova’nın kademeli bir şekilde Sırp yönetim sistemine entegrasyonu amaçlanıyordu. Ancak Sırlar bu politikalarını tam anlamıyla uygulamaya koymadan I. Dünya Savaşı patlak verdi. Kosova, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan tarafından işgal edildi. Kosova 1918 sonbaharında Sırp ve Fransız birlikleri tekrar işgal edildi ve yeni kurulan Slav krallığına dahil edildi. Sırlar politikalarını uygulamaya kaldıkları yerden devam ettiler. Balkan savaşlarından sonra Kosova’da yaşanan olaylar 20. yüzyılda yaşanacak olayların habercisi gibiydi.

Sırp ve Arnavut milliyetçi taleplerinin kesiştiği Kosova, Arnavutlar ve Sırlar için bir ulusal odak noktasıdır. Bu kesişim bölgeleri çatışma üretme potansiyeline sahiptir. Bu tip etnik ve kültürel iddiaların olduğu Kosova gibi ülkelerin bağımsızlıkları uluslararası toplumun garantisi altına alınmalıdır.

Kaynakça

- Ahmad, F. (2017). *Jön Türkler ve Osmanlı'da milletler: Ermeniler, Rumlar, Arnavutlar, Yahudiler ve Araplar* (Ayşen Gür, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aktepe, M. M. (2002). Kosova. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 26., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 216-219.
- Akyol, G. (2007). *Balkan politikasında Arnavutluk (1912 sonrası)* (Tez No. 207333) [Yüksek lisans tezi: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Armaoğlu, F. (1997). *19. Yüzyıl siyasi tarihi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Austin, R. C. (2019). *Making and remaking the Balkan: nations and states since 1878*, University of Toronto Press.
- Avdus, S. & Dugoli, B. (2016). *Kosovo in the first Balkan War*. *RJHS* 3(2), 37-57.
- Aydın, M. (2019). Arnavutluk'un Osmanlı Devleti'nden kopuş sorunu (1912-1913). *Belgi*, 2/17, (ss. 1094-1128).
- Balla, S. (2008). *Yeni bir Kosova'nın doğuşu*. Zeus Kitabevi Yayınları.
- Balkan Harbi (1912-1913)*. (1979). Garp Ordusu, c.3, I. Kısım, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Askeri Tarih Yayınları.
- Batakovic, D.T. (2012). *Serbia Kosova Drama: A Historical perspective*. Čigojaštampa.
- Batakoviç, D.T. (2014). Serbia, the Serbo – Albanian conflict and first Balkan War, *Balkanica XLV* (2014), 317-352.
- Batakovic, D. T. (2015). Serbian War aims and military strategy 1814-1918, *The Purpose of the First World War: War Aims and Military Strategies* içinde. (79-96), De Gruyter Oldenbourg.
- Birecikli, İ. B. (2010). *Arnavutlar ve Arnavutluk Sorunu 1908-1914*. (Tez No. 277183) [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Blumi, I. (2013). *Impacts of the Balkan Wars: The uncharted paths from empire to nation-state*. In *War and nationalism: The Balkan Wars, 1912–1913 and their sociopolitical implications* (Part III, pp. 528–557). University of Utah Press.
- Bregu, E. (2013). The Causes of the Balkans 1912-1913 and their impact on the international relations on the first World War. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4/9, 115-122.
- Buxhovi, J. (2013). *Kosova*, Vol. 2, Jalifat Publishing.
- Çelik, B. (2019). *Balkan İttifakı ve Osmanlı diplomasisi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Despot, İ. (2020). *Savaşan tarafların gözüyle Balkan savaşları: algılar ve yorumlar*, (Mete Tuncay, Çev.). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Elise, R.& Detani, B. (2018). *Kosovo: A Documentary history front he Balkan Warsto World II*, I. B. Tauris.
- Erickson, Edward J. (2013). *Büyük hezimet: Balkan Harpleri'nde Osmanlı Ordusu* (Gül Çağalı Güven, Çev.), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Erim, N. (1953). *Devletlerarası hukuku ve siyasi tarih metinleri: Osmanlı İmparatorluğu anlaşmaları*. c. I, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Duran, N. (2023). Sırbistan'ın ve Osmanlı Sırplarının Makedonya meselesindeki yeri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 42(73), 181-201.
- Gashi, S. (2016). *The History of Kosovo*. Alter Habitus.

- Gulyas, L. (2015). History of Kosova from the First Balkan War to the end of World World War II (1912-1945), *West Bohemian Historical Review* (2), 219-237.
- Hall, Richard C. (2003). *Balkan savaşları: 1912-1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası* (M. Tanju Akad, Çev.), Homer Kitabevi.
- Jelavich, B. (2006). *Balkan tarihi: 20. Yüzyıl. c.2*, (Zehra Savan- Hatice Uğur, Çev.), Küre Yayınları.
- Jovanovic, S. M. (2020). The Warm on gening first Serbian Daily daily, *Politika* during the First Balkan War of 1912-1913. *Historical Review*, 74, 426-440.
- Karatay, O. (1998). *Kosova kanlı ova*. İz Yayıncılık.
- Kelley, J. P. (1998). *Kosovo: The Balkan time bomb*. Naval Bost graduate School.
- Ker-Lindsay, J. (2009). *Kosovo: The path to contested statehood in the Balkans*. I.B. Tauris.
- Levent, Z. (2013). Tarihi süreçte Kosova. *Atatürk Yolu Dergisi*, 52, 853-874.
- Malcolm, N. (1998a). *Kosova: Balkanları anlamak için* (Özden Arıkan, Çev.), Sabah Kitapları.
- Malcolm, N. (1998b). *Kosova: A short history*. New York: New York University Press.
- Nureddin, A. (2011). *Balkanlar'dan Türkiye'ye göç ve etkileri*. Çağla Yayıncılık.
- Oktay, E. G. & Rrapaj, J. (2016). Sosyal inşacılık açısından Kosova'nın kimliği: bağımsızlık sonrasında ortak bir "Kosovalı Kimliği" oluşturmak mümkün mü? *Uluslararası İlişkiler*, 13/ 19, 43-59.
- Okur, M. (2006). *Balkan savaşları*. Balkanlar El Kitabı içinde, c. I, (ss. 612-623), Kara M & Vadi Yayınları.
- Özkan, A. (2013). *Bağımsızlıktan Sırp-Hırvat- Sloven Krallığı'na Sırplar*. IQ Yayınları.
- Özkan, A. (2015). I. Dünya Savaşı sırasında Sırbistan'dan Osmanlı Devleti'ne göçler ve tabiiyet sorunu. 100. Yılında I. Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu içinde, (ss. 348-365), *Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, 348-365.
- Özkan, A. (2016). Balkan Savaşları'nda Sırp'ların Müslümanlara yönelik gayri insani uygulamaları. *Tarihin Peşinde* 15, 23-54.
- Rifati, F. (2021). The Albanian uprisings in Kosovo as an alternative for liberation from Serbo Montenegris rule 1913-1914. *Journal for Balkan Studies*, 69-91.
- Rizaj, S. (1993). *Kosova, Arnavutların ve Türklerin dünü, bugünü ve yarını*. The Publishing House.
- Sarenac, D. (2019). The final push aganist enternal enemy the Sebisian preporations fort the fist Balkan Wars. *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 55—66.
- Sivircevic, M. (2013). The new territories of Serbia after the Balkans of 1912- 1913 the establishment of the first local authorities. *Balkanica*, 44, 285-306.
- Škrijelj, R. (2015). Birinci Dünya Savaşı'nda Sırbistan Krallığı Müslümanları, 100. Yılında I. Dünya Savaşı Uluslararası Sempozyumu içinde, (ss. 871-895), *Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*.
- Sönmez, B. İ., (2007). *II. Meşrutiyette Arnavut muhalefeti*. Yapı Kredi Yayınları.
- Zeyrek, S. (2012). Birinci Balkan Savaşı yenilgisinin iç ve dış sebepleri. (Tez No. 314740) [Doktora tezi: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Taşdemir, F. & Yürür, P. (1999). Kosova sorunu: tarihi ve hukuki değerlendirme. *G.Ü.İ.İ.B.F Dergisi* 3/99, 235-152.
- Ukshini, S. (2021). Kosova: from the Ottoman Empire Yugoslavia to indipendence. *Journal of Balkan and Black Sea Studies*, 6, 239-286.

- Ünlü, M. (2002). *Kosova vilayetinin idari ve sosyal yapısı 1877-1912*. (Tez No. 122590) [Doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Valkov, M. (2020). When Bulgaria and Austria Hungary were neighbours: agreements and disagreement on the new Bulgarian western border, 1915-1918. Bulgarian and Hungary in the First World War A View the 21 St. Century içinde, (ss. 240-259), *The Research Centra for the Humanities*, 240-259.
- Vickers, M. (1998). *Between Serb and Albanian: A history of Kosovo*. Colombia University Press.
- Yiğit, Y. (2010). Prizren Sancağı'nın idarî yapısı (1864–1912). *History Studies* Volume 2/1, 114-146.
- Zürcher, E. J. (2005). *Savaş, devrim ve uluslaşma Türkiye tarihinde geçiş dönemi: 1908-1928*. (Erdun Aydoğdu, Çev.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

The aim of this study is to examine the government established by the occupation of Kosovo—where historical claims to the land by Serbs and Albanians intersect—by the Serbs during the First Balkan War, and the processes and events that this government underwent during World War I. Kosovo is a region where competing Albanian and Serbian historical claims intersect. For Pristina, a Kosovo centered on it, it was a national focal point for both Albanians and Serbs. In the context of the Balkan Wars, Kosovo—transported from the Ottoman Empire into Serbian and Albanian national consciousness—was a region with myths of nationalism, and historical, religious, and political claims. For both nationalisms, Kosovo held a significant place, and both Serb and Albanian nationalists regarded it as an inseparable part of their lands. Albanians contended that their rights over the region extended back to the original inhabitants of the Balkans, the ancient Illyrians, and that the area belonged to them. Serbs claimed rights over Kosovo, which they called Old Serbia, based on historical and religious foundations. Both communities aimed to seize the region to shape it within their own political frameworks—political, historical, cultural, and economic policies. The historical and symbolic claims of both sides deepened the conflict over Kosovo and ensured a lasting place in historical memory.

Methodology

The text aims to examine the historical process in Kosovo from the First Balkan War to the end of World War I within the framework of Serb and Albanian historical claims. The study analyzes the data obtained regarding the governance model established by the Kingdom of Serbia in the region after the Balkan Wars and the consequences it created. In the Balkan Wars, Serbia had achieved its primary objective by conquering Kosovo. Kosovo, whose population was predominantly Albanian, became part of Serbia. Serbia's biggest aim in the war was to create Greater Serbia / Old Serbia. At the center of this goal was Kosovo. Serbia aimed to reshape Kosovo culturally, politically, historically, demographically, and economically on the basis of a "Serb Identity." After the occupation, the Serbian government tried to alter the demographic situation in its favor. Colonization, assimilation, and expulsion were used as instruments. In the occupied areas, Albanian nationalism was seen as the biggest obstacle to integration. To remove this obstacle, a repressive police state supported by the military regime was created in the region. Under the occupation and military regime, Albanians faced systematic social, cultural, and economic oppression. Policies such as closing schools, banning Albanian-language

education, imposing corvée labor, seizing property, damaging mosques and cemeteries, gun collection operations, burning villages, massacres of innocent populations, and forced religious conversion were pursued.

After the Balkan Wars, Serbia planned a gradual integration of Kosovo into Serbia's legal and administrative system through temporary measures. The plan for establishing local governance in territories captured after the Balkan Wars involved three stages: military, legal, and political. The areas referred to as Old Serbia were seen as lands liberated from the Ottoman Empire. In these areas, the Serbian administration attempted to establish the following system: the establishment of a provisional administration and the implementation of ordinances regarding the organization of the captured territories. The ordinances were not fully implemented due to the outbreak of World War I. The Serbian governance system in the region was unable to be completed due to the struggle between civilian and military authorities and the outbreak of World War I. These conditions prevented Serbian consolidation in the region. Kosovo was occupied during World War I by Austria-Hungary and Bulgaria. In the autumn of 1918, Serbian and French forces re-occupied Kosovo, and it was incorporated into the newly established Slavic kingdom. The Serbs continued to implement their policies where they left off. From 1918 onward, in order to alter Kosovo's ethnic composition, the Serbs again pursued policies such as encouraging Albanians to migrate to Albania and Turkey, Slavic colonization, and Albanian assimilation.

Result and Discussion

Kosovo, which came under the dominion of the Kingdom of Serbia during the Balkan Wars, subsequently witnessed massacres, repression, and systematic assimilation policies aimed at Albanians. The policy of assimilation and ethnic cleansing not only led to mass migrations but also became one of the most decisive events that pushed Albanian nationalism into an active phase. The systematic violence of Serbs against Albanians is documented by reports of the consulates and the Carnegie International Peace Foundation. The policy of assimilation and ethnic cleansing not only caused mass migrations but also served as a key turning point that propelled Albanian nationalism into action. The Albanian government, agreeing with Albanian politicians in Kosovo, adopted the view that Kosovo should belong to the Albanian State between 1913 and 1919. The Albanians' demands were not accepted by the Serbs. Kosovo transformed Serbian chauvinism, ethnic and religious intolerance into a spark that turned into a blaze of Albanian nationalism. Consequently, the contemporary Albanian–Serb conflict in Kosovo has its roots in these developments at the beginning of the 20th century during the First Balkan War. This period laid the foundation for the political and ethnic conflicts that would persist throughout the 20th century in the region.